

N:o 20.

Ank. till Riksd. Kansli den 31 Mars 1869 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner åsyftande ändringar i gällande föreskrifter angående rösträtten i kommunala angelägenheter.

De grundsatser, som uti ifrågavarande hänseende blifvit följda i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862 med deri sedermera gjorda förändringar, äro, att rättigheten till röst i kommunens angelägenheter betingas af skyldigheten att lemna bidrag till kommunens kassa, samt att röstvärdet beräknas efter bidraget. I enlighet härmed bestämmes i 8 §, att en hvar välfrejdad Svensk undersåte, som är medlem af en kommun och förbunden att till kommunen erlägga skatt, är berättigad att deltaga i kommunalstämmans öfverläggningar och beslut, samt i 11 §, sådan den lyder i Kongl. Kungörelsen den 8 September 1868, att röstvärdet skall beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal. I 9 §, såsom paragraf-följden genom berörda Kongl. Kungörelse blifvit ordnad, är stadgadt, att för fastighet, som innehafves af landbo eller arrendator, röstar innehafvaren.

Enligt Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad, jemförd med Kongl. Kungörelsen af den 8 September 1868, gälla i afseende på rösträtt i *stadskommunens* angelägenheter enahanda grundsatser som de ofvannämnda, sålunda att en hvar, som vid allmän rådstuga röstberättigad är, eger en röst för bevillning, efter art. II bevillningsstadgan, till och med en riksdaler, samt vidare en röst för hvarje derutöfver efter nämnde artikel påförd hel riksdalers bevillning till Staten, dock med den begränsning, att ej någon må vid allmän rådstuga utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tjugonedel af stadens hela röstetal efter röstlängden.

För hufvudstaden äro särskilda bestämmelser meddelade genom Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 Maj 1862. I afseende på röstberäkningen öfverensstämma dessa helt och hållet med de för

rikets öfriga städer gällande stadganden, dock så, att i hufvudstaden, som för val af stadsfullmäktige är indelad i fem valkretsar, röstmaximum beräknas till en tjugonedel icke af hela stadens utan af valkretsens sammanlagda röstetal.

För utöfvande af rösträtt vid kyrkostämma gälla samma föreskrifter, som i förordningarne om kommunalstyrelse på landet och i stad blifvit stadgade för kommunalstämma och allmän rådstuga.

Nu hafva åtskilliga motioner inom begge Kamrarne blifvit väckta, åsyftande förändringar i berörda bestämmelser; och åligger det Lag-Utskottet, enligt erhållna remisser, att afgifva yttrande öfver dessa motioner, hvari föreslagits:

1:o) af Herr *W. Nilson* (motionen N:o 221 i 2:dra serien), med hvilken Herrar Ola Jönsson, Anders Nilsson från Malmöhus län, Per Nilsson från Christianstads län, C. J. Svensén, Sven Hansson och A. W. Uhr instämt: "att Riksdagen måtte för sin del besluta, att alla enligt gällande kommunalförfattningar inom en kommun röstberättigade medlemmar må erhålla lika rösträtt, åminstone då fråga är om val till kommunala befattningar."

2:o) af Herr *D. Danielsson* (N:o 170 i 2:dra serien), „att 12 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862 må, med uteslutande af sin nuvarande lydelse, få ungefär följande form:

Rösträtt utöfvas med enkel röst (eller per capita) af alla enligt 9 och 10 §§ röstberättigade medlemmar; samt att i 59 § sista momentet af samma förordning uteslutas orden: „Tillika utgör kommunens röstlängd“.

3:o) af Herr *L. J. Hierta* (N:o 160 i 2:dra serien): „att i hufvudstaden Stockholm alla de, som skatta efter andra artikeln i bevillningsförordningen för en inkomst af 2,000 Riksdaler Riksmünt och deröfver, må utgöra den ena, och alla, som efter samma artikel skatta för en mindre inkomst, den andra afdelningen af de röstande; att hvardera afdelningen, med lika rösträtt för alla inom densamma röstande, må utse halfva antalet af de stadsfullmäktige“;

hvarjemte Herr Hierta

dels anhållit „att Utskottet täcktes föreslå en förändring i likartad riktning i röstberäkningsgrunden vid val äfven inom de öfriga städerna i riket och på landet“,

dels till Utskottets omdöme öfverlemnad, „huruvida, för den händelse att sjelfva hufvudsaken tillstyrkes, det icke må anses tjenligt, att val inom hvardera afdelningen af de röstande må vexelvis hållas hvartannat år för tillsättande af den afgående delen af de fullmäktige, hvarigenom förenkling vid omröstningen skulle vinnas“.

4:o) af Herr *Anders Pehrsson* från Christianstads län (N:o 246 i 2:dra serien): „att Riksdagen behagade besluta en sådan förändring af 12 § i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet: att alla som erlägga afgifter till kommunen för 1 till och med 10 fyrkar ega en röst vid såväl kommunal- som kyrkostämma, från 10 till och med 20 fyrkar två röster och så vidare för hvarje tillkommande 10-tal fyrkar en röst till och med 100 fyrkar, för hvilket belopp 10 röster beräknas; men att rösträtten icke måtte deröfver utsträckas, huru stort fyrktalet än må vara“;

5:o) af Herrar *D. Isaksson* och *J. J. Magnell* gemensamt (N:o 276 i 2:dra serien): „att Riksdagen ville för sin del besluta en sådan ändring i nu gällande kommunallagar, att vid omröstning och val ingen må tillmätas större antal röster, än som svarar mot tio gånger den jemna qvot, som uppstår, då hela summan af den kommunen påförda bevillning efter andra artikeln i bevillningsstadgan divideras med antalet af dem, som inom kommunen för året äro röstberättigade“;

6:o) af Herr *J. Rundbäck* (N:o 144 i 2:dra serien): „att Riksdagen för sin del ville besluta, det nuvarande 1 mom. i 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet af den 21 Mars 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

Rösträtt skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden“;

7:o) af Herr *A. O. Wallenberg* (N:o 47 i 1:sta serien), „att Riksdagen för sin del behagade besluta, att författningarne om kommunalstyrelse i stad af den 21 Mars 1862, om kommunalstyrelse på landet af den 21 Mars 1862, om kyrkostämma och om landsting, samt om kommunalstyrelse i Stockholm af den 23 Maj 1862 må ändras i vissa delar, i syftning att

a) egare af aktie- eller lottbref uti enskild bank, försedd med af Kongl. Maj:t fastställd bolagsordning i öfverensstämmelse med Kongl. Kungörelsen af den 20 Maj 1864, åtnjuter rösträtt inom den kommun, hvarest han är mantalsskrifven, i förhållande till det för inkomsten af samma aktie erlagda skattebeloppet,

b) styrelsen öfver enskild bank åtnjuter endast rösträtt för bolagets möjligen egande fastighet, men icke för någon af bankrörelsen härflytande inkomst“; samt

8:o) af Herr *C. Hammar* (N:o 49 i 1:sta serien): „att 10 § 2 mom. af Kongl. Kungörelsen af den 21 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet må erhålla följande lydelse: för fastighet som innehafves af landbo eller arrendator röstar innehafvaren; dock ej i frågor som beröra längre tid, än

hans innehafvanderätt till fastigheten; vid afgörande af dylika röste egaren; samt att i samma Kongl. Förordning om kyrkostämma 5 § må göras ett likartadt tillägg“.

Vidkommande nu först Herrar W. Nilsons och D. Danielssons förslag, hvilka begge, Herr Danielssons dock endast hvad kommunerna på landet angår, åsyfta införande af lika rösträtt för alla röstberättigade i kommunala angelägenheter, så torde, med afseende å den genomgående behandling denna fråga vid förra riksdagen undergick, nu icke erfordras någon närmare utveckling, utan endast en kort antydning af de skäl, som då föranledde Lag-Utskottet att afstyrka införande af den lika rösträtten i ifrågasvarande hänseende. Dessa skäl, dem Utskottet för sin del fortfarande tillerkänner afgörande vikt, voro: dels att föreslagna förändringen skulle förorsaka väsendtliga rubbningar i grunderna för Riksdagens bildande; dels att, så länge andelen af de utgifter, som för kommunala behof beslutas och uttaxeras, vore beroende af hvärs och ens förmögenhet eller inkomst, kunde icke med rättvisa eller billighet vara förenligt, att de som af en ifrågasatt utgift för ett visst ändamål komme att drabbas i en högst obetydlig mån, skulle, så snart deras antal öfverstege hälften af de vid en stämma närvarande, hafva magt att besluta samma afgift; dels att, ur kloketens synpunkt, det ej vore tillrådligt att lägga tyngdpunkten i detta afseende inom de klasser, der man minst kunde förutsätta intresse för kommunens angelägenheter i förening med den kännedom om personer och sakförhållanden, som utgör vilkor för ett sjelfständigt bedömande af dylika frågor; dels ock att det stöd för införande af per-capita-omröstning i kommunala angelägenheter, som man trott sig kunna hemta af den omständighet, att grundsatsen af jemnlighet och likaberättigande vunnit tillämpning vid val af ledamöter utaf Riksdagens Andra Kammare, aldeles bortföle, i betraktande deraf att kommunens verksamhet afsåge uteslutande dess gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, hvilka åter, med högst få, om ens några, undantag, vore förenade med större eller mindre utgifter, då deremot Riksdagens verksamhet vore icke blott af beskattnings- utan äfven och i främsta rummet af lagstiftnings natur.

Hvad sålunda blifvit yttradt gällde äfven, då fråga vore om införande af lika rösträtt endast vid val till kommunala befattningar, såsom herr W. Nilson nu alternativt föreslagit; men ett i öfverensstämmelse med detta förslag affattadt stadgande skulle dessutom i sin tillämpning leda till den största inkonsequens, derigenom att i en del kommuner, hvilkas medlemmar omedelbart sjelfva handlägga och afgöra sina kommunala angelägenheter, åt förmögenheten bevarades ett i förhållande till bidraget lämpadt inflytande på utskyldernas bestämmande, under det att i andra åter, der kommunens be-

slutanderätt utöfvas genom valda fullmäktige, detta inflytande helt och hållet tillintetgjordes.

På grund häraf och i öfverensstämmelse med den åsigt i ämnet som vid förra riksdagen hos begge Kamrarne gjorde sig gällande, får Utskottet vördsamt hemställa,

1:o) att Herrar W. Nilsons och D. Danielssons motioner ej må vinna Riksdagens bifall.

Då Utskottet nu öfvergår till Herr Hiertas förslag, som, enligt motionärens uppgift, skulle vara uppgjort efter mönstret af den Danska lagen, tillåter sig Utskottet till en början anmärka, att någon synnerlig slägtskap emellan detta förslag och nämnda lag ej står att finna. I Köpenhamn, der liksom i öfriga Danska städerna kommunens rätt till sjelfstyrelse är mindre utsträckt än i våra stadskommuner, ega inga andra rösträtt vid val af kommunalrepresentanter än de, som hafva borgarerätt och ega fastigheter, uppskattade under olika förutsättningar till minst åtta eller tolf tusen Riksdaler Riksmünt eller ock erlagga i inkomstskatt minst åtta Riksdaler Riksmünt årligen. I de andra städerna åter skola byrådets medlemmar till så stort antal, att det uppgår till närmaste tal öfver hälften, utses af de innevånare i kommunen, hvilka ega valbarhet till folketinget och under året näst före valet varit i kommunen boende samt der utgjort direkt kommunalskatt, men den återstående delen utväljes af den femtedel bland nyssnämnde valmän, som under året näst före valet erlagt de högsta skattebidragen till kommunen, så vida dessa bidrag uppgå till $\frac{2}{3}$ af samtliga skatterna, men i motsatt fall medtagas så många bland de högst beskattade af de öfriga $\frac{4}{5}$, att detta skattebelopp nås. På landet, der socknerådets medlemmar med afseende på valet äro till antalet på enahanda sätt delade i två afdelningar, väljes det större antalet utaf den femtedel bland valmännen, som erlagt de högsta kommunalutskylderna, det mindre antalet af samtliga valmännen.

Den Danska lagstiftningen är således hufvudsakligen byggd på grunder, hvilka äro främmande för Herr Hiertas förslag. Detta förhållande kan dock i och för sig icke ega något vidare inflytande på förslagets bedömande, i hvad sjelfva saken angår. Men vid ett sådant bedömande framställa sig åtskilliga väsendtliga anmärkningar. Ehuru förslaget visserligen afser äfven öfriga kommuner i riket, synes motionären dock, efter den uppställning han deråt gifvit, förnämligast hafva åsyftat detsammans antagande såsom lag för hufvudstaden. Enligt gällande lag är rösträtten i ifrågavarande hänseende bestämd för hufvudstaden efter enahanda grunder, som för öfriga kommuner i riket. Den enhet i lagstiftningen, som sålunda eger rum, torde ej böra utan giltiga skäl uppoftas; och då i afseende på hufvudstaden icke förete sig några sådana egendomliga förhållanden, som för den-

samma påkalla särskilda bestämmelser i den af motionären föreslagna syftning, återstår således att taga förslaget i dess vidsträcktare omfattning under skärskådande.

Dervid är först att bemärka, att, på sätt redan i föregående punkt blifvit påpekadt, bestämmande af särskilda grunder för rösträtt vid val till kommunalbefattningar och särskilda för rösträtt vid beslut i andra kommunala angelägenheter leder till eftertänkliga inkonsekvenser, beroende derpå att i några kommuner beslutanderätten äfven i sednare hänseendet utöfvas omedelbart af de röstberättigade sjelfva, under det att i andra sådant sker genom valda fullmäktige. Redan detta synes utgöra ett giltigt skäl för afstyrkande af bifall till föreliggande förslag, hvilket innehåller bestämmelser, omöjliga att tillämpa i andra fall, än då fråga är om val. Motionären har icke angifvit och Utskottet har förgäfves sökt upptäcka någon fast grund för den förmedling emellan de olika principerna för röstberäkningen, som med den skedda fördelningen af de röstberättigade i tvänne förmögenhetsklasser torde vara afsedd. Den siffra, som motionären uppställt såsom rämärke emellan de begge klasserna, synes vara tagen efter godtycke, utan ringaste ledning af några allmängiltiga förhållanden. För öfrigt kunna i afseende på denna klassindelning med dess lika rösträtt för de röstande inom hvardera klassen i viss mån tillämpas de anmärkningar, som här ofvan blifvit gjorda i fråga om införande af lika rösträtt utan klass-begränsning; Och hemställer Utskottet således,

2:o) att Herr Hiertas berörda förslag må lemnas utan vidare afseende.

Herr Anders Persson, hvars framställning afser endast kommunerna på landet, har sökt en lösning af frågan genom att föreslå en tiogradig röstskala. Detta förslag lider af det väsendtliga fel, att detsamma ej hvilat på någon bestämd princip, utan är helt och hållet godtyckligt. Det innebär ock en så stor afvikelse från de i gällande lag tillämpade grundsatser, att äfven derigenom skulle i viss mån grundvalen för Första Kammarens bildande rubbas. För öfrigt torde kunna ifrågasättas, huruvida, då grunden för röstberäkningen i kommunala angelägenheter nu är för kommunerna på landet densamma som för städerna, det vore lämpligt att för de förra införa en röstberäkning efter helt annan grund, men deremot bibehålla den nuvarande beräkningen för städerna, rörande hvilka någon förändring i den syftning, som motionärens förslag innehåller, ej blifvit ifrågasatt.

Utskottet hemställer derföre,

3:o) att Herr Anders Perssons motion ej må vinna Riksdagens bifall.

Vid sistlidne riksdag uttalade Lag-Utskottet den åsigt, att nu gällande grunder för den kommunala röstberäkningen borde oförändrade bibehållas, men att dessa grundens allt för långt drifna tillämpning borde undvikas såsom ledande till orättvisa och vådliga missförhållanden, vare sig röstberäkningen förblefve obegränsad uppåt, såsom på landsbygden vore förhållandet, eller, såsom i de flesta städer inträffat, den för stadskommunerna nu stadgade röstbegränsning icke verkade till fyllest. Delande denna åsigt hyser Utskottet den öfvertygelse, att en lagförändring, hvarigenom den större förmögenhetens öfvervägande inflytande på de kommunala angelägenheterna kunde i lämplig mån begränsas, är en tvingande nödvändighet, som ej tål vidare uppskof. En sådan åtgärd är åsyftad genom Herrar Isakssons, Magnells och Rundbäcks ofvanberörda framställningar, af hvilka den sistnämndes afser allenast kommunerna på landet.

Enligt hvad Herrar Isaksson och Magnell till stöd för sin framställning anfört, skulle enklaste sättet till vinnande af rättelse i anmärkta hänseendet vara det att inskränka de högst beskattades röstbefogenhet till ett så beskaffadt bråktal af kommunalmedlemmarnes sammanräknade röstetal, att städse ett flertal af större röstegande måste vara ense för att kunna öfverrösta de öfrige, derest dessa å sin sida hålla tillsammans; och för att ådagalägga, att de föreslagna bestämmelserna i sin tillämpning skulle leda till det sålunda åsyftade ändamålet, har Herr Magnell tillhandaballit Utskottet följande tabell:

Kommunens namn.	Bevilling.	Antalet af röstegare.	Nu varande högsta röstetal.	Högsta röstetalet enligt motionen.
Christinehamn 1869	5,456	505	271	100
Askersund 1869	1,948	310	?	60
Lindesberg 1869	1,171	233	62	50
Göteborg 1864	122,843	5,600	6,143	210
Norrköping 1867	43,897	3,000	2,194	110
Malmö 1867	44,418	3,600	1,335	120
Gefle 1867	26,565	3,090	1,328	80
Jönköping 1867	16,238	902	811	180
Christianstad 1866	15,340	991	767	150
Calmar 1867	11,778	767	588	150
Ystad 1867	11,711	920	585	120
Halmstad 1867	8,900	488	445	180
Warberg 1867	3,770	393	188	90
Söderköping 1867	2,218	280	110	80

Att döma af denna tabell, skulle ifrågavarande förslag, enligt Utskottets åsigt, vara ganska antagligt för stadskommunerna, så vida nemligen det kunde förutsättas, att förhållandet emellan bevillingens belopp och antalet af röstegande visade sig någorlunda jemnt äfven i de öfriga städerna, hvilka ej finnas i tabellen upptagna. Men någon utredning härutinnan har Utskottet i brist af erforderliga materialier ej kunnat åstadkomma. De ifrågasatta bestämmelserna innebära emellertid icke någon osviklig garanti till förekommande af öfverklagade missförhållandet. Man tänke sig t. ex., att i en kommun med ett ringa antal röstberättigade bevillingssumman, till följd af fabriksanläggningar eller större kapitalers hopande på få händer, uppginge till ett jemförelsevis mycket högt belopp. I ett sådant fall kunde med tillämpning af den af motionärerne föreslagna röstbegränsning högsta röstetalet möjligen öfverstiga nu stadgade maximum, som är en tjugonedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden. Mot detta förslag, så vidt det afser kommunerna på landet, kan derjemte anmärkas, att ett så beskaffadt medel-röstetal, som för stad erhålles derigenom, att, såsom förslaget innehåller, summan af den kommunen påförda bevilling efter andra artikeln bevillningsstadgan divideras med antalet af de röstberättigade, ingalunda uppkommer genom en dylik operation för kommunerna på landet, der röstvärdet mätes icke efter bevillingen, utan efter fyrktalet, som i förhållande till bevillingen är för jordbruksfastighet dubbelt större än för andra beskattningsföremål.

På dessa skäl anser Utskottet sig böra hemställa,

4:o) att Herrar Isakssons och Magnells förslag ej må af Riksdagen godkännas.

Utskottet har likväl, med afseende på nyssberörda förslags syftning, deraf hemtat anledning att, med här nedan omnämnda redaktionsförändring, nu ånyo för Riksdagen framlägga det af nästlidna års Lag-Utskott i fråga om städerna uppgjorda lagförslag, enligt hvilket ej någon finge vid allmän rådstuga utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarade emot en femtiondedel af stadens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för mera än ett hundra röster.

I de motiver, hvarmed detta förslag beledsagades, yttrade Lag-Utskottet, att såsom en af de viktigaste omständigheter, hvilka vid frågans afgörande måste tagas i betraktande, framställde sig svårigheten att finna något röstmaximum, som vore på både de större och de mindre städerna lika tillämpligt. Denna svårighet vore lika stor, antingen man önskade ett relativt maximum, bestämdt i något visst förhållande till stadens sammanlagda röstetal, eller ett absolut, så att man, utan afseende på sammanlagda röstetalet

let, fastställde ett visst antal röster såsom det högsta, hvarmed finge röstas. I begge fallen inträffade, att maximum blefve antingen för mycket inskränkande inom de mindre städerna eller för litet inskränkande inom de större. Den bästa utvägen till dessa olägenheters förekommande vore att söka i en samverkan af relativ och absolut röstbegränsning, på sätt förslaget innehåller.

Då det absoluta maximum vore afsedt för de större städerna, måste det med hänsyn till förhållandena inom dem bestämmas, hvarvid behörigt afseende tillika måste fästas derpå, att gränsen icke sattes hvarken högre eller lägre, än som med klokhet och rättvisa vore förenligt. Denna punkt på röstskalan infölle, enligt Utskottets åsigt, inom de större städerna vid 100 röster, d. v. s. vid antingen 10,000 Riksdalers årlig inkomst af kapital eller arbete eller besittningen af fast egendom, värderad till 200,000 Riksdaler. Om maximum sattes der, så blefve åt kommunens förmögnare och upplystare medlemmar ett tillräckligt inflytande på kommunens angelägenheter bevaradt, på samma gång de egentligen rikes och de stora bolagens tryckande röstöfvervigt försvunne. Så skulle t. ex. i Göteborg 5,093 personer, med 1—51 röster hvardera, ega ett sammanlagdt röstetal af 42,363 röster och 493 personer med 51—100 röster ett sammanlagdt röstetal af 42,412 röster; i Malmö skulle 3,350 personer, med 1—41 röster hvardera, ega sammanlagdt 17,859 röster mot 244 personer, med 41—100 röster hvardera, som egde sammanlagdt 17,913 röster o. s. v.

Det relativa maximum hade Utskottet funnit lämpligast böra bestämmas till en femtiondedel af stadens hela röstetal. Derigenom skulle t. ex. i Söderköping med 277 röstegande högsta tillåtna röstetalet blifva 44, hvilket i ett så litet samhälle ingalunda kunde anses såsom för lågt. I Warberg med 393 röstegande skulle högsta röstetalet blifva 75 o. s. v.

Då frågan vid förra riksdagen behandlades i Första Kammaren, framställdes mot förslaget en anmärkning, som påkallar rättelse. Om nemligen, på sätt detsamma innehåller, ett absolut maximum af 100 röster fastställdes, då skulle t. ex. en fördubbling af bevillningen och den deraf följande fördubblingen af hvars och ens röstetal verka på det sätt, att en begränsning af maximum skedde för dem, hvilka blott hade hälften så stor förmögenhet, som de, hvilka förut träffades af samma maximum. Denna anmärkning har Utskottet trott sig kunna undanrödja derigenom, att i stället för 100 röster såsom maximum bestämmes det röstetal, som motsvarar bevillning efter andra artikeln för 10,000 Riksdalers inkomst af kapital eller arbete. I afseende på ett sådant stadgande inverkar det icke på rösträtten inom kommunen, om bevillningen ökas eller minskas; ty ehuru hvarje kommunens medlem derigenom får ett större eller mindre antal röster än förut, blir dock förhållandet medlemmarne inbördes emellan oförändradt.

I öfverensstämmelse med hvad sålunda blifvit anfördt hemställer Utskottet,

5:o) att Riksdagen må för sin del besluta,

dels att 2 mom. i 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 Mars 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

“Ej må någon kunna vid allmän rådstuga utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en femtiondedel af stadens hela röstetal efter röstlängden; eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar bevillningen för 10,000 Riksdalers inkomst af kapital eller arbete.”

dels ock att 1 mom. 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 Maj 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

“Vid valet, som förrättas med slutna sedlar och för öfrigt i tillämpliga delar efter den ordning, som för val af riksdagsfullmäktige för staden är eller varder antagen, eger en hvar till deltagande deruti berättigad medlem af kommunen en röst för bevillning, efter Artikel II Bevillningsstadgan, till och med en Riksdaler, samt vidare en röst för hvarje derutöfver påförd hel Riksdalers bevillning efter nämnda artikel; men ej må för någon beräknas flera röster än som svarar emot en femtiondedel af valkretsens hela röstetal efter röstlängden och i intet fall högre antal röster än det, som motsvarar bevillningen för 10,000 Riksdalers inkomst af kapital eller arbete.”

Det af Herr Rundbäck framställda förslag afser uppenbarligen 11 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet, såsom paragrafföljden blifvit ordnad genom Kongl. Kungörelsen den 8 September 1868, ehuru motionären hänfört sig till “det nuvarande 1 mom. i 12 §” af samma Kongl. Förordning. Enär detta förslag helt och hållet öfverensstämmer med den af Lag-Utskottet vid förra riksdagen uti ifrågavarande hänseende tillstyrkta lagförändring, samt Utskottets åsikter i ämnet nu äro desamma som då, tillåter Utskottet sig att, med hänvisning för öfrigt till det då afgifna Utlåtandet N:o 31, derutur återgifva följande: “Om, såsom man alltjemt synes hafva antagit, egaren af jordbruksfastighet, hvilken genom högt taxeringsvärde skulle gifva ett jemförelsevis alltför stort röstetal, alltid uppläte en eller flera delar af deuna egendom på arrende, då vore visserligen möjligheten af en eller några få större jordegares alltför öfvervägande röstöfvervigt ringa. Men deremot torde böra erinras, att säkerligen ganska

många smärre kommuner finnas, der en jordegendom, utan att till arealen vara så stor, att den till någon del måste utarrenderas, ändock är, i jämförelse med den öfriga jordegendomen inom kommunen, tillräckligt betydande för att åt sin egare, i synnerhet om denne tillika skattar för inkomst af kapital eller arbete, medföra ett fyrktal, större än alla de andra medlemmarnes af kommunen sammanlagda antal röster. Olägenheterna häraf synas Utskottet uppenbara; liksom det ock förekommer Utskottet ganska naturligt, att under dylika förhållanden ett af kommunal-institutionens viktigaste syften — väckandet och underhållandet af intresse för kommunens gemensamma angelägenheter — i väsendtlig mån måste förfelas. I ännu högre grad torde detta blifva fallet inom sådana kommuner, der en person eller ett bolag finnes, som för inkomst af kapital eller näring fått sig påförd hög bevillning och som i följd deraf är innehafvare af ett öfvervägande antal röster. Då nu gällande bestämmelser sålunda innebära en möjlighet till orättvisa och billigt missnöje, kan Utskottet för sin del icke finna annat, än att denna möjlighet bör genom en klok och billig begränsning af röstetalet förekommas.

Deremot inser Utskottet å andra sidan fullkomligt, huru nödvändigt det är att söka förebygga den olägenheten, att, genom bestämmande af ett för lågt maximum, egare till större jordegendom komme att göras beroende af kommunens öfriga röstegande medlemmar. Det är ock naturligt, att maximum inom kommuner på landet måste sättas vida högre än inom städerna, der folkmängden i allmänhet är större, der näring och rörelse drifvas i större skala och dit kapitalerna företrädesvis söka sig, samt bevillningsbeloppet och i följd deraf sammanlagda röstetalet är i de flesta fall betydligt större än inom landskommunerna. Utskottet har därför funnit det lämpligaste vara att, på sätt Ekonomi-Utskottet vid 1862—1863 års riksdag föreslagit, bestämma maximum för landskommuner till en tiondedel af kommunens hela fyrktal.“

På grund häraf får Utskottet hemställa,

6:o) att Riksdagen må för sin del besluta, att 11 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet skall erhålla följande förändrade lydelse:

“Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden.“

Om detta förslag af Riksdagen bifalles, torde 2:dra mom. af 59 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet böra erhålla följande, i afseende på derutinnan förekommande hänvisningar, förändrade lydelse:

7:o) "Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag 8, 9 och 11 §§ innehålla, tillika kommunens röstlängd. I den för — — — förvaras."

Så vida de af Utskottet nu föreslagna bestämmelser rörande röstberäkningen vinna Riksdagens och Kongl. Maj:ts bifall, har bolags röstetal derigenom blifvit så begränsadt, att några egentliga olägenheter af den bolagen tillerkända rösträtt icke vidare torde vara att befara. Till följd häraf och då de af Herr Wallenberg föreslagna förändringar rörande enskilda bankers rösträtt förutsätta förändrade bestämmelser jemväl i fråga om sådana bolags och deras delegares skattskyldighet till Staten, hvarpå den kommunala skattskyldigheten är beroende, men Lag-Utskottet icke eger att yttra sig öfver den förra, får Utskottet hemställa,

8:o) att Herr Wallenbergs motion ej må till någon vidare åtgärd å Riksdagens sida föranleda.

I 2 mom. af 9 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet, sådan paragraf-följden blifvit ordnad genom Kongl. Kungörelsen den 8 September 1868, är stadgadt, att för fastighet, som innehafves af landbo eller arrendator, röstar innehafvaren. Herr Hammar har i afseende härå föreslagit, att den landbo eller arrendator sålunda tillerkända rösträtt måtte på det sätt inskränkas, att fastighetens egare förbehålles rättighet att sjelf utöfva rösträtten i frågor, som berörde längre tid, än den, på hvilken fastigheten blifvit till landbo eller arrendator upplåten.

De skäl, hvilka föranledt ifrågavarande stadgande, återfinnas i det af komitéen för uppgörande af förslag till kommunalförfattningar den 31 Oktober 1859 afgifna betänkande, der det heter: "I fråga om rösträttighet på grund af jord- eller annan fastighets-besittning har ännu 1843 års förordning om sockenstämmor förbehållit denna rättighet åt egaren framför landboen, arrendatorn eller brukaren deraf, så vida egaren inom kommunen eller församlingen bor, eller i annat fall i kontraktet denna rättighet för sig betingat. Efter noggrannt öfvervägande hafva komiterade kommit till den öfvertygelse, att ett sådant förbehåll hvarken genom lag eller kontrakt bör medgifvas. Uti kommuner, der eganderätten till all jord och fastighet är, eller, till följd af egendomsköpens frihet, blefve på några få händer fördelad, eller till och med sammanfölle uti en enda hand, skulle ett sådant förbehåll kunna leda till många för kommunalväsendet högst ofördelaktiga följder. Det gifves inom landet socknar eller kommuner, der samtliga ströhemmanen under en hufvudgård jemte denna bilda en större possession, ofta ett fideikommiss, uti en enda egares hand. Det gifves andra, der kommunens uti hemman och särskilda lägenheter fördelade område till egande-

rätten tillhöra endast några få personer, hvilken genom landbor eller arrendatorer bruka de spridda lägenheterna. Under sådana förhållanden skulle, i följd af ifrågavarande rättighet för egaren, hela kommunalmyndigheten kunna sammanfalla uti en eller några få personers hand, och de många på kommunens särskilda lägenheter boende arrendatorer, landbor m. m. alltså få nöjas åt hvad den ende eller de få egarne funne godt att i kommunens gemensamma angelägenheter göra eller underlåta. Det må medgifvas, att äfven detta förhållande någon gång för kommunen kunde alstra något nyttigt och godt, ja nyttigare och bättre än dess motsats. Men en så beskaffad patriarkalisk ordning står ej i öfverensstämmelse med kommunalfrihetens princip uti det konstitutionela samhället; den kunde ock lätteligen komma att på de öfriga medlemmarne utöfva en förlamande och förtryckande inverkan och återhålla all nyttig kommunalföretagsamhet, och detta så mycket lättare, om egarne, boende utom kommunen, för densamma ej kände annat intresse än ränteuppbörden“.

Upptagande dessa skäl såsom sina egna, och då, så vidt Utskottet har sig bekant, ifrågavarande stadgande hittills icke ledt till några oroväckande missbruk, får Utskottet hemställa,

9:o) att Herr Hammars berörda förslag må af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

Stockholm den 31 Mars 1869.

På Utskottets vägnar:

ARVID FAXE.

Reservationer:

af Herr Grefve *J. O. Mörner* emot Utskottets Utlåtande, i hvad det afser den kommunala rösträtten på landet;

af Herr *von Möller*;

af Herr *Hederstierna*: “Hufvudsakligen åberopande samma motiver, som Utskottet anfört mot den direkta personlighetsprincipens tillämpning, har jag icke kunnat i sin helhet biträda Utskottets förslag till inskränkning i den kommunala rösträtten.

Det förefaller mig högst betänkligt att häruti göra någon väsendtlig

rubbing, då det dock är på denna som vår grundlag i en icke ringa mån hvilat. En vigtig karaktersskillnad mellan Riksdagens båda Kamrar ligger nemligen i deras ursprung, i det första Kammarens valmän, landstingen och vissa städers stadsfullmäktige, utses med röstberäkning efter förmögenhet, Andra Kammarens deremot genom per capita skeende val.

En så betydlig inskränkning af den förmögnare samhällsmedlemmar nu tillkommande rösträtt, som Utskottet föreslagit, skulle vid många tillfällen kunna komma att utöfva det största inflytande på landstingsvalen och derigenom på Första Kammarens sammansättning. Bland de förnämsta och mest grundade inkast, som gjordes mot den nya Riksdags-ordningen, var onekligen det, att en vigtig del af dess bestämmelser skulle komma att hvila på en alltför rörlig grund. Härpå svarades, dels att kommunallagarne erhållit en fastare natur, då de, likasom om civillagen är stadgadt, ej kunna utan Konungens och Riksdagens gemensamma beslut ändras, dels att man, åtminstone i Första Kammarne, kunde vänta en återhållande kraft mot rubbningar häruti.

Detta å ena sidan — å den andra kan deremot icke nekas, att billighetsskäl tala för en begränsning af rösträttigheten på landet, i likhet med hvad redan i stad eger rum, ehuru i mindre grad, emedan de större jordegarnes rösträtt redan är till en viss del inskränkt derigenom, att de ej få rösta för utarrenderad jord.

Lösningen af denna svårighet synes mig kunna ske genom att modifiera den kommunala rösträtten, endast för så vidt den icke står i något sammanhang med vår grundlag.

Ur denna synpunkt anser jag mig ej kunna biträda förslaget att inskränka rösträtten i stad, utöfver hvad redan nu eger rum, ty de flesta städers röstegande medlemmar utöfva i allmänhet ej sin rösträtt för annat ändamål än val af stadsfullmäktige, hvilka äro landstingets elektor.

Hvad åter landet beträffar får jag föreslå, att Riksdagen ville för sin del besluta:

dels att 11 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet må erhålla följande förändrade lydelse:

„Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal, dock må ej någon, i annat fall än vid val af landstingsman eller elektor dertill, utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden“;

dels ock att, i följd deraf, 5 mom. i 3 § samt 1 mom. i 5 § af Kongl. Förordningen om landsting må förändras till följande lydelse:

§ 3 mom. 5. Att härad — — — — landstingsmän, „hvarvid röstvärdet beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal“.

§ 5 mom. 1. De i § 3 omnämnde valmän utses bland dem, som i kommunalstämma rösträtt ega, med rösternas beräkning efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal, sålunda: — — —“

af Herr *Ribbing*: „Då äfven innevarande riksdag motioner blifvit afgifna beträffande ändringar i nu gällande kommunal-rösträtt, samt Utskottet således haft att ånyo i detta ärende afgifva betänkande, måste äfven jag förnya min förra riksdag afgifna reservation mot Utskottets förslag, enär jag ej sedan sistlidet är funnit skäl att ändra min åsigt i förevarande angelägenhet, ej heller för samma åsigt funnit något bättre uttryck, än det förslag, jag då, i hvad min åsigt från Utskottets afvek, framställde. Under hänvisande till den utförligare motivering för nämnda förslag, som i Lag-Utskottets Betänkande N:o 31 för sistlidne riksdag återfinnes, anhåller jag, att här endast i största allmänhet få erinra om de grundsatser, från hvilka mitt förslag utgår och hvilka derjemte angifva de skäl, som hindrat mig att instämma i vare sig de afgifna motionerna, eller i Utskottets med anledning af dessa afgifna förslag till ändring i nu befintliga stadganden om kommunal-rösträtt. Såvidt jag kunnat inse, finnas endast tvänne *principer*, enligt hvilka kommunal-rösträtt kan bestämmas. Å ena sidan behöfver hvarje samhälle, för att kunna existera och verka för sitt ändamål, materiela medel; för så vidt dessa beredas detsamma genom bidrag från dess medlemmar, utgör samhället, från denna synpunkt sedt, ett bolag, och hvarje dess medlems rätt att deltaga i afgörandet af dess angelägenheter bestämmes helt naturligt, liksom i hvarje annat bolag, efter insatsen — bidraget. Detta är den princip, hvarpå nu gällande kommunal-rösträtt följdriktigt hvilar. Å andra sidan eger hvarje samhälle, just såsom sådant, ett för sig eget *ändamål*, i förhållande till hvilket dess materiela värde eller de materiela bidragen utgöra *medel*, och principiellt riktigt är då ock naturligen, att medlemmarnes rätt till deltagande i afgörandet af samhällets angelägenheter eller deras rösträtt bestämmes med afseende på deras olikhet i ställning, i, genom beskaffenheten af deras verksamhet, möjlig och ådagalagd förmåga, samt i giltiga intressen i förhållande till det hela och dess angelägenheter. Då nu i kommunerna olika arter af näringsverksamhet ej längre omedelbart utgöra bestämningssgrund för medlemmarnes ifrågavarande rätt, blir det en följdriktig tillämpning af den ofvan angifna principen för samma rätt, om denna bestämmes efter beloppet af deras bidrag till kommunen, men nemligen betraktade ej blott såsom sådana, utan derjemte såsom uttryck af deras förut

nämnda förhållande till det hela och dess ändamål. *Hvilken* olikhet i bidrag, som vindicerar en olikhet i sist anförda hänseende, kan visserligen ej på förhand, utan endast ur erfarenheten afgöras och kan derföre under olika tider vexla. Min uppfattning i detta hänseende och af hvad som för närvarande derutinnan gäller har jag i min förut åberopade reservation angifvit och motiverat, och jag har, såsom sagdt, ej funnit skäl att frångå den samma.

Det är på nu anförda allmänna grunder, i förening med de mera detaljerade, till hvilka jag hänvisar, och då hvarken Utskottets förslag, angående bestämmande af röstmaximum, ej heller de i ämnet afgifna motionerna, såvidt jag kunnat upptäcka, hvilat på *någon* princip, utan endast på ur de närvarande förhållandena gjorda probabilitetsberäkningar angående verkningarne, som jag för min del föreslår, att, derest nu gällande stadganden om kommunal rösträtt och den, visserligen ensidiga, princip, på hvilken de hvila, skola öfvergifvas, följande lydelse må beslutas åt

1:o) § 12 Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad:

En hvar vid allmän rådstuga röstberättigad, som enligt sednast upprättade, vederbörligen fastställda bevillningstaxeringslängd, enligt Art. II i Bevillningsstadgan, fått sig till Staten påförd bevillning, ej öfverstigande tre Riksdaler, eger en röst; den, som erlägger bevillning derut öfver till och med femton Riksdaler, eger två röster; den, hvilkens bevillningsbelopp är större än femton Riksdaler, men icke uppgår till fyratio Riksdaler, eger fyra röster; den, som i bevillning till Staten, efter Art. II, erlägger fyratio Riksdaler eller ock derut öfver, eger åtta röster.

2:o) 1 mom. § 12 i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet:

Röstvärdet skall beräknas efter det hvar och en åsatta fyrktal sålunda: att en hvar, hvilkens sammanlagda fyrktal icke öfverstiger tjugu, eger en röst; den, hvilkens fyrktal är större än tjugu, men icke öfverstiger ett hundra femtio fyrkar, eger två röster; den, hvilkens fyrktal är större än ett hundra femtio, men icke uppgår till fyra hundra fyrkar, eger fyra röster; och den, hvilkens fyrktal är fyra hundra fyrkar eller derut öfver, eger åtta röster.

Men vidare kan jag ej undgå att reservera mig mot Utskottets beslut att afstyrka hvarje åtgärd beträffande ändring i hvad som nu finnes stadgadt angående bolags rösträtt. I den bolag tillerkända rösträtt ligger må-

hända det största principiella felet i nu gällande kommunalförfattningar, då dessa dymedelst synas tillerkänna rösträtt åt *saker*. Men betraktar man ock denna bolagens s. k. rätt blott såsom summan af delegarnes, genom fullmakt åt *en* person öfverlåten, så strider dock detta sednare mot hvad kommunalförfattningarne i öfrigt stadga angående omfattningen af den rösträtt, som genom fullmakt kan läggas i *ens* hand. Detta principiella fel är emellertid ej afhjelpat genom att endast borttaga enskilda bank- eller aktiebolags samfälda rösträtt, om ock åtgärden, hvad sistnämnda bolag beträffar, är lättast verkställd. Förändras åter den rösträtt, som nu tillägges *hvarje* bolag — och ej *blott* aktiebolag — till rösträtt för dess delegare för hvarderas andel i bolaget, så kan naturligen och med hänsyn t. ex. till sådana bolag, som ega större fastighet, denna de särskilda delegarne tillerkända rösträtt ej utöfvas i den kommun, der hvar och en bland dem bor, utan endast der, hvarest bolagets egendom och rörelse finnas.

Af dessa skäl och det närmare utförande af dem, som i min ofvan citerade reservation finnes, får jag alltså tillstyrka, att Herr Wallenbergs motion N:o 47 på *det* sätt bifalles, att § 10 mom. 3 i förordningen om kommunalstyrelse på landet och § 11 mom. 2 i förordningen om kommunalstyrelse i stad må erhålla följande lydelse:

Bolagsman må för proportionerlig, eller, der hvar och en af bolagsmännens andel inför vederbörande myndighet blifvit offentligen uppgifven, för bestämd andel, samt i aktiebolag för innehafvande aktier i förhållande till bolagets hela upptaxerade inkomst, utöfva rösträtt i den kommun, der bolaget drifver sin verksamhet. Detsamma gälle för delegare i oskiftadt bo.“

af Herr *Rosenberg*: „Lika med den af mig vid nästföregående riksdag uttalade åsigt får jag härmed emot Utskottets förslag, att högsta röstetalet i landkommun skall utgöra $\frac{1}{10}$ af kommunens hela röstbelopp, anmäla min reservation, under yrkande att detta maximum må nedsättas till en tjugondedel.“

af Herr *Ola Bosson Olsson*, som instämt med Herr Rosenberg.

Derjemte har Herr *Beckman* begärt att få antecknadt, det han ej deltagit i ärendets behandling hos Utskottet.